

Birgit Verstappen

Dat het geschiede

Over het geloof van het hart

Bij oorlog, vervolging en geweld, bij natuurrampen, bij ziekte en uitputting roepen mensen God aan. Met hart en ziel schreeuwen mensen om hulp en gerechtigheid. God, help mij uit het slijk, laat mij niet nog dieper zinken... Laat mij ontkomen aan het diepe water... Laat geen waterstroom mij meesleuren; en geen diepte mij verzwelgen... Bevrijd mij omwille van uw liefde...

Aan mensen, als antwoord op deze roep om hulp van God, vertellen dat zij logischerwijze geen bijzondere daden van God moeten verwachten, zoals in het artikel 'Een ongemakkelijke goedheid' van Nico den Bok wordt gesteld, is weinig adequaat. Het is (hopelijk) tegen dovemansoren gesproken. Het gaat voorbij aan de kracht die spreekt en in beweging gezet wordt door deze waaromvraag of schreeuw om hulp. Want precies in het aanroepen van God tegen beter weten in breekt iets open dat groter en sterker is dan alle logica bij elkaar.

'Logische' redeneringen schieten overigens per definitie tekort als het gaat om het mysterie van leven en dood en liefde en God. een mysterie dat altijd groter is dan alles wat we kunnen zeggen.¹ Wat blijft is de ervaring en de totale paradox.

In genoemd artikel wordt daarnaast een karikatuur gemaakt van het christelijke opstandingsgeloof, door opstanding uit de dood als een 'vangnet' te presenteren. Dit slaat mensen dood in hun protest en smoort de hoop op een beter hier en nu. Het christelijk opstandingsgeloof is echter veel meer dan een hiernamaalsgeloof en mag daar niet aan worden gelijkgesteld. In dit artikel zal ik op deze aspecten dieper ingaan.

Jezus volgt zijn hart

De vraag naar het waarom van een natuurramp en de verkenning van de eigen bijdrage hieraan is uiteraard zeer relevant. Hadden we het kunnen voorkomen? Hebben we zelf een bijdrage geleverd aan de rampspoed? De vraag 'Waarom kon God dit laten gebeuren?' is eveneens vaak alom aanwezig bij rampspoed, maar een logisch antwoord is niet voorhanden. In elk 'logisch' verhaal, dat er omheen gesponnen wordt, zijn gaten te schieten. Ieder antwoord schiet tekort. Het is

beter de stilte te laten duren, zodat de schreeuw om hulp en gerechtigheid tot ieders hart kan doordringen. Want uit de vraag naar het waarom klinkt, net als in de schreeuw om hulp, de overtuiging door dat deze rampspoed er niet mag zijn. Dat dit niet het laatste woord mag zijn. Dat er een antwoord móet zijn, dat het goed gemaakt móet worden, dat het anders moet, hoe dan ook. Hier is het hart aan het woord. En dit geluid, deze hartenkreet, is krachtiger dan al wat we kunnen bedenken aan antwoorden over God. In het volgen van deze stem uit het diepst van ons hart ligt onze redding besloten.

Het blijft stil nadat Jezus, vlak voor hij de geest geeft, op het negende uur met luide stem roept: Mijn God, mijn God, waarom hebt U Mij in de steek gelaten? En dat na een passionele overgave aan dat wat volgens Jezus' hart leven geeft. Het is na zijn heengaan de ervaring van de vrouwen en mannen, die achterblijven dat het niet voorbij is. Het verhaal gaat door. Jezus wordt als levend ervaren, bij hen aanwezig. Ongehoord, onverwacht. Een wonder. Na Jezus voor iedereen vrij verkrijgbaar? Zonder dat we ook maar iets in de waagschaal hoeven stellen? Een vangnet?

Een wonder temidden van vele wonderen

Het wonder van het leven in ons en om ons heen, onze lichamelijkheid en die van vele andere levende wezens en anorganische materie: we vinden het vaak heel gewoon. Het wonder 'slijt' zichtbaar in het leven van alledag. We menen recht te hebben op wat we om niet krijgen. Zoals Jona, die nijdig is over de ricinusboom die God laat groeien én verdorren (Jona 4). Wie staat er dagelijks bij stil dat de instromende adem ons gegeven is, een geschenk, genade? Ieder moment van de dag bestaan we in die genade. Niet alleen positieve ervaringen, ook negatieve ervaringen zijn daarbij ons deel. Kunnen we die ontvangen in plaats van alleen te willen omvormen, grijpen en begrijpen?

De beroemde Clown Peter Shub maakte een film van 10 minuten ter nagedachtenis aan zijn zoon Luka die op 5 jarige leeftijd stierf, 'Awakening from the long sleep of life'.² Peter Shub zegt over gevoelens die opkomen bij het overlijden van een dierbaar persoon: "Just feel it, don't try to run away." Het gemis en verdriet zijn "just one of many colours". Het voelen van het gemis is een geschenk dat overleden dierbaren je geschonken hebben. Er is geen recht hebben op. Er is in Shubs omgaan hiermee geen grijpen en begrijpen. De waarom-vraag wordt niet gesteld. Er is het leven, het ondergaan, het voelen, het meemaken. Het antwoord van Peter Shub laat heel ontroerend de ontvankelijke open houding zien, die kan ontstaan uit het bewustzijn dat álles ons gegeven is.

Maar in de schreeuw om hulp, in de aanklacht, in de volgehouden vraag naar het waarom en dus in het niet overgeven aan wat zich voordoet, kan paradoxaal genoeg óók een antwoord doorbreken dat verlossing schenkt. De roep om gerechtigheid die uit ons hart ontspringt, draagt een 'heilig moeten' in zich. De weigering te accepteren wat onrechtvaardig is, kan in beweging zetten. Het bevrijdende antwoord ligt ten diepste in onszelf opgeslagen. Het ligt in de beweging die we maken naar rechtvaardig en daarmee verlossend handelen. Het bevrijdt ons bovendien van wat we denken dat God zou moeten doen. Het bevrijdt ons van een verlamme vangnetgedachte of passief makende geruststelling dat we uiteindelijk via de opstanding gered zullen worden. Juist het uitblijven van het antwoord, het zwijgen van God en de stilte waarin alles verloren is, is essentieel voor onze opstand.

In het uitblijven van het antwoord, kunnen we alleen zélf het antwoord 'we

roep om gerechtig-
heid heeft 'heilig'
moeten in zich

zullen verlost worden hoe dan ook' vooruit werpen, als een krachtig 'neen' tegen onrecht en lijden. De opstandingservaring die volgt op ons geloof dat de dood niet het laatste woord heeft, is niet te bemiddelen via een logisch opgebouwd betoog. Het is een geschenk, dat niet af te dwingen valt. Het is een wonder.

Net zoals Mozes wegtrok uit de slavernij, de profeten onrecht aan de kaak stelden en ook Jezus antwoordde op de nood van de mensen in zijn tijd, is het nu aan ons om zonder reserve en zonder garantie van een vangnet gehoor te geven aan de roep van de stemlozen en recht te doen aan leven dat in de knel zit en geknecht wordt. Jezus heeft zich volledig aan de roep van zijn hart gegeven, voluit, zonder garantie op antwoord, zonder vangnet. Gods weg gaan, in vertrouwen, tot het bittere einde waar geen antwoord klinkt, dat is blijkbaar wat vooraf gaat aan de opstanding en ís in zichzelf al opstanding uit de greep van de dood.

Geen woorden, maar daden

De opwarming van de aarde is niet alleen geproduceerd door het verstoken van fossiele brandstof van vooral auto's en industrie. We weten ondertussen dat de veehouderij wereldwijd zorgt voor 18 % bijdrage aan het broeikaseffect ten opzichte van 13% verkeer en vervoer. In ons land leveren vleesconsumptie en auto-gebruik een klimaatschade op van vergelijkbare omvang. Per Nederlander levert het eten van vlees een netto bijdrage aan de CO₂ uitstoot van 1400 kg ofwel 22,4 megaton voor alle Nederlanders. Dat is het equivalent van 140 miljard autokilometers! Om het klimaatprobleem (en de honger in de wereld) echt aan te pakken is een vermindering van de consumptie van dierlijke eiwitten onvermijdelijk. De oplossing ligt voor een groot deel dus op ons bord.³ En hiermee komt de relatie tussen natuurrampen en onze bijdrage daaraan wel héél dichtbij...

Wat we doen en laten, zelfs ons dagelijks maal, heeft effecten op ecosystemen dichtbij en veraf, op mensen en vele andere levensvormen.⁴ Het levensweb, dat een dicht netwerk vormt van soorten, dunt door ons toedoen steeds sneller uit en daarmee komt zelfs de spankracht van het leven op aarde als geheel in gevaar. Onze christelijke cultuur heeft wellicht een te groot vertrouwen in een God of Oppermacht die ons wel tot redding zal zijn. De huidige situatie heeft bij een vangnetgeloof geen baat. Hier worden daden gevraagd, geboren uit een goddelijke, want onbegrensde, liefde. Het kleinste musje doet ertoe! Passioneel handelen, vol mededogen voor het leven op aarde, keuzes maken ten behoeve van het verbeteren van het *hiernumaals*. En, omdat het ons dagelijks handelen betreft, hoeven we niet heel ver weg te beginnen. Het christelijke gebruik, om op vrijdag geen vlees te eten, in ere te herstellen of zelfs uit te breiden naar andere dagen kan al iets betekenen.

geen lijdzaamheid
maar daden geboren
uit goddelijke liefde

Verbondenheid

Of we het willen of niet, ons leven beïnvloedt de levens van anderen.⁵ De wending die het leven krijgt, is mede afhankelijk van het antwoord dat wij geven. Laten we ons raken? Breken we vol overgave open naar de wereld? Gaan we de relatie aan, antwoorden we met liefde, of voegen we onzin toe? Zoeken we individueel heil, willen we vooral ons eigen hachje redden, of leven we in liefde en mededogen de verbondenheid die is? Blijven we verstrikt in een waaromvraag door op een antwoord te wachten dat onze rede kan dragen? Of luisteren we naar ons eigen hart en naar datgene wat daarin en in de waaromvraag doorklinkt? Het 'dit mag niet geschieden', 'dit mag niet gebeuren'! Als God niet in verzet komt, het zij zo, als niemand in verzet komt, het zij zo, als het allemaal geen zin heeft, het zij zo, maar

'ik' neem er geen genoeg mee! Wakker wordend uit een levenslange slaap door mededogen te laten spreken. Tegen beter weten in. Tegen de stroom in. Zonder garanties.

Het hart groter dan de logica

Dit alles vraagt om een daad van het hart die groter is dan de ratio, of de logica. In dat laatste vindt men het geloof niet. Als God a is en b is...dan kan c niet anders zijn dan Praatjes over wat God allemaal wel en niet kan of wil en waarom Z/hij dat niet kan of wil. Brengt dit ons dichterbij God?

De waarlijk gelovige mens wacht niet af maar werpt vooruit, creëert in het vooruit werpen zijn wereld. Dat het geschiede. Niet afgemeten of afgepast, maar onvoorwaardelijk. Dát het geschiedde.

Geen logica maar passie: absolute solidariteit met álle lijdende wezens. De belofte allen te bevrijden, mensen en dieren, de aarde en al wat op haar leeft (vgl. Genesis 9, 17), de weigering de hemelpoort binnen te gaan voordat het laatste wezen is gered, dat is de absurde logica van het hart.⁶ Een belofte, krachtig veraanschouwelijkt in de schitterende mythe, verteld door Dostojevski, in *De gebroeders Karamazov*, van de Moeder Gods afdalende in de hel met een pleidooi tot absolute barmhartigheid voor allen zonder uitzondering.

Het is deze overgave aan het Leven, het is dit bewust aangaan van het verbond tussen 'mij' en ál wat is, dat telt. Het is deze *weg* die ertoe doet, niet de aankomst! Al moeten we het leven erbij laten, in weerwil van alle logica, beloven dat allen gered zullen worden, omdat 'ik' geen rust heb voordat dit zal geschieden. 'Ik' zal het niet laten gebeuren dat sommigen verloren raken. 'Ik', en 'jij' en 'jij' als middelpunt van het universum: het komt op ieder van ons aan, op onze wil, ons geloof, ons verlangen om – wankelend desnoods, improviserend, struikelend, met de moed der wanhoop – daden uit ons hart te stellen, die ieder van ons voorheen voor onmogelijk of absurd hield. Vol overgave werkend aan het creëren van een ogenschijnlijk onmogelijk te realiseren situatie – de leeuw vreedzaam naast het lam – die lijkt in te gaan tegen ons gevoel voor logica, tegen de lijn der verwachting. Wij weten niet hoe het zal geschieden, maar het zal geschieden. Desnoods, als het moet, als aanklacht tegen de God waarvan wij zeggen dat die Liefde is. Uiteindelijk staat niet: 'Wat doet God?' voorop, maar, dankzij het hierop uitblijvende antwoord, de vraag: Wat doe jij? Wat doe ik? Wat is ons antwoord op het wonder van leven dat wij dagelijks van seconde tot seconde mogen ontvangen?

Wie machteloos is, vertrouwt op U. Roept U aan. En wekt daarmee ons geweten. En wekt ons tot leven.

Dr. Birgit Verstappen is theoloog en politica, werkzaam ook als trainer en coach vanuit haar eigen bedrijf Broze (www.broze.nl).

1. Denk hier aan het vierde Lateraans Concilie: wat wij over God of diens handelen zeggen kan nooit letterlijk verstaan worden, want de verschillen met wat God is of doet in uitspraken over God zijn altijd groter dan de overeenkomsten.
2. Zie: <http://nl.youtube.com/watch?v=scf5VfyRHzc> (gepubliceerd 18-03-2007).
3. 'Laten we de auto of de biefstuk staan?', Van der Leeuw, Kim van der Leeuw en Karin Soeters, <http://www.ngpf.nl/13-02-2007>.
4. Een kwart van de zoogdieren op aarde wordt momenteel met uitsterven bedreigd! Zie de "Rode lijst" van de Internationale Unie voor Natuurbehoud: [http://www.iucn.nl/themes/rode lijst](http://www.iucn.nl/themes/rode%20lijst).
5. 'Aandachtig leven. Richtingwijzers voor een geaarde spiritualiteit' Birgit Verstappen, in: Chr. Elzinga, K. Leemker, H. Sevenhoven (red.), *Eenvoudig verbonden: bijdragen aan franciscaanse milieuspiritualiteit*. Nijmegen, 2007, pp. 185-213.
6. Zie: Ton Lathouwers, *Meer dan een mens kan doen*, Asoka, Rotterdam 2000 .

Noten